

УДК 351.863

Кравчук П.Я., к.е.н., доцент

Шегинський О.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Зростання вагомості міжнародної безпеки в умовах глобалізації світової економіки

Стаття присвячена дослідженню актуальності забезпечення міжнародної безпеки в умовах глобалізаційних процесів та визначення найбільш гострих її загроз і тенденцій. У статті з'ясовано сутність категорії «міжнародна безпека» в умовах розгортання процесів глобалізації світової економіки. Визначено основні виклики міжнародній безпеці в сучасних умовах та можливі їх наслідки. Також обгрунтовано можливі два шляхи вирішення проблем безпеки в епоху глобалізації.

Ключові слова: глобалізація, безпека, міжнародна безпека, глобальна безпека, міжнародний мир, система колективної безпеки.

Kravchuk P., Sheginskyj O.

Growing importance of international security in a globalizing world economy

Globalization implies that countries are not just interdependent due to the formation of the international system of integrated production, growth in world trade flows and foreign investment, intensifying technological innovation movement, etc., but also more vulnerable to the negative impact of global economic relations.

Factors that facilitate or, conversely, states impede access to the benefits of globalization are increasingly included in the arsenal of national security strategies. The content and nature of security in the process of globalization extend far beyond traditional military dimension. International security should cover interrelated military, political, economic, ecological and other threats to the vital interests of the planet, that is the role of non-military components.

At present the deployment of globalization are the following challenges to international security:

1. International terrorism becomes a strategic threat to all humanity. Strict symptom of the disease were terrible in cruelty and the number of victims of terrorist attacks that swept the world in recent decades.

2. Much more than before, sharpness gets in a globalized problem of non-proliferation. The most danger of getting nuclear, chemical, biological weapons or their components into the hands of terrorist or extremist groups repeatedly increases the destructive potential of international terrorism. Of particular importance will increase efforts to strengthen the regime of non-proliferation of weapons of mass destruction and their means of delivery.

3. Another threat to international peace, a new revealed in the context of globalization - regional and global conflicts. Painful reaction of a large part of society in developing countries to distortions globalization affects the dynamics of many conflicts. The rise of political and religious extremism in many "hot spots" frequently difficult to find compromises, all participants ozloblyuye confrontation.

4. No less ambitious task facing the international community in the field of environmental protection. Natural disasters that hit many regions of our planet, again clearly confirmed that addressing environmental problems can not wait, or will be threatened the very survival of future generations. And in the field of ecology for future multilateral steps, excluding the egoism of individual states

There are two ways to solve security problems in the era of globalization. The first - the way of unilateral action. Another way - the collective search address two interrelated problems.

Globalization and technological progress are constantly turning to past reveal incredible opportunities for social and economic development. At the same time, they are still associated with serious challenges, including widespread financial crises, insecurity, poverty, isolation and inequality both within communities and between them, which raise the question of international security in all spheres of interaction various social and political formations.

Key words: globalization, security, international security, global security, international peace, collective security system.

Кравчук П., Шегинський А.

Рост значимости международной безопасности в условиях глобализации мировой экономики

Статья посвящена исследованию актуальности обеспечения международной безопасности в условиях глобализационных процессов и определение наиболее острых ее угроз и тенденций. В статье выяснено сущность категории «международная безопасность» в условиях разворачивания процессов глобализации мировой экономики. Определены основные вызовы международной безопасности в современных условиях и возможные их последствия. Также обоснованно возможные два пути решения проблем безопасности в эпоху глобализации.

Ключевые слова: глобализация, безопасность, международная безопасность, глобальная безопасность, международный мир, система коллективной безопасности.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.

Категорія безпеки є універсальною, оскільки проблема безпеки була й залишається актуальною не тільки для ринкових економічних систем, а й для планових і традиційних економік усіх країн світу. Актуалізація проблеми безпеки зумовлена тим, що

сучасне суспільство існує в умовах “мегаризиків” і кваліфікується як “суспільство ризиків”. Глобалізація економічної діяльності є однією з головних тенденцій в розвитку сучасного світу, що значно впливає не лише на економічне життя, але й тягне за собою політичні (внутрішні і міжнародні), соціальні і навіть культурно-цивілізаційні виклики безпеці. Ці наслідки все більше відчувають на собі практично всі країни і серед них, звичайно, Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в світову економіку. Тому аналіз цих всесвітніх процесів у поєднанні має не лише теоретичне, але і суто практичне, і причому надзвичайне важливе, значення

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Можливість оцінки тенденцій і загроз міжнародній безпеці та потреби їх подолання потрапили в коло інтересів таких вітчизняних та іноземних науковців, як О. Білорус, І. Бузько, А. Гальчинський, Б. Герст, Ч. Гіла, І. Дахно, М. Делягіна, Т. Іванюта, Є. Кочеткова, Д. Лук’яненко, З. Луцишин, Ю. Макогон, В. Новицького, Ю. Пахомова, А. Поручника, Г. Томпсона, Д. Стигліца, А. Філіпенка, Дж. А. Хансона, В. Чужиков, О. Шниркова та ін.

Однак на сьогоднішній день відсутні чіткі критерії та показники, які давали б змогу визначити рівень міжнародної безпеки, виявити деструктивні внутрішні та зовнішні чинники, які обумовили існуючі тенденції.

Цілі статті. Дослідження актуальності забезпечення міжнародної безпеки в умовах глобалізаційних процесів та визначення найбільш гострих її загроз і тенденцій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Глобалізація – це об’єктивний процес планетарного масштабу, який має як прогресивні наслідки, так і негативні. До позитивних ми можемо віднести: поширення нових інформаційних технологій та пов’язаних з ними переваг (скорочення часу і витрат на трансакції, поліпшення умов праці та життя); перехід на ресурсозберігаючі технології; посилення уваги до важливих проблем людства та інші.

Однак, глобалізація економіки – це не лише вигоди від зростанні участі країни в світових економічних процесах, але й висока ймовірність втрат, зростання ризиків. Глобалізація

передбачає, що країни стають не просто взаємозалежними з причини формування системи міжнародного інтегрованого виробництва, зростання обсягів світової торгівлі та потоків іноземних інвестицій, інтенсифікації руху технологічних нововведень тощо, але й більш вразливими щодо негативного впливу світогосподарських зв'язків [1].

Фактори, що полегшують або, навпаки, ускладнюють доступ держав до благ глобалізації, все активніше включаються в арсенал стратегій забезпечення національної безпеки. Глобалізація і маніпулювання її ходом все частіше використовуються як знаряддя політичного тиску. На цю особливість нинішнього етапу розвитку міжнародних відносин вказується в підготовленій в ООН доповіді "Вплив глобалізації на соціальний розвиток". У документі, зокрема, наголошується, що "стурбованість з приводу глобалізації почасти пояснюється тим, що на національну політику тієї чи іншої держави все частіше сильний вплив робить політика, що проводиться за її межами". Інструменти такого впливу різноманітні. Це і "інвестиційно-кредитна дипломатія", що використовує гостру потребу більшості країн світу в зарубіжних капіталовкладень і позиках, і інформаційна дипломатія, націлена на домінування в глобальному інформаційному просторі, і "політична інженерія" - комбіноване використання економічних, інформаційних і військово-політичних важелів для "конструювання" потрібних "партнерів" - урядів, готових прийняти нав'язуванні їм ззовні умови вирішення міжнародних і внутрішніх проблем [2].

В цілому процес формування нової системи міжнародних відносин після закінчення холодної війни отримав затяжний і багато в чому некерований характер. Створилася ситуація, що несе в собі великий кризовий потенціал і одночасно мало пристосована до запобігання та врегулювання глобальних проблем безпеки на колективній основі. Відсутність ефективних механізмів координації дій і врахування інтересів широкого кола держав може бути використано як привід для виправдання тези про те, що володіння зброєю масового знищення, нехай навіть в обмеженій кількості, стає чи не єдиним способом гарантувати свою безпеку в нестабільному і важкопередбачуваному світі. Небезпека становища полягає в тому, що, якщо не вжити термінових заходів, загрози

міжнародному миру і безпеці можуть розростися до таких масштабів, коли світова спільнота буде не в змозі не лише впоратися з ними, але й утримати ситуацію під контролем [3].

У сучасній ситуації необхідно трактувати безпеку виходячи з глобальної, а не національної або навіть міжнародної перспективи. Таким чином, традиційні концепції національної повинні бути доповнені новітньою концепцією міжнародної безпеки, яка визначається як відсутність або уникнення загроз життєвим інтересам планети. Безпека досягається в сучасному світі не за рахунок іншої держави, а одночасно з безпекою інших причетних держав. Тобто підвищення безпеки інших не послаблює нічию власну безпеку. Зміст і сутність безпеки в процесі глобалізації розширюються далеко за межі традиційного військового виміру. Міжнародна безпека повинна охоплювати взаємопов'язані військові, політичні, економічні, екологічні та інші загрози життєвим інтересам планети, тобто зростає роль невійськових компонентів. Навіть у рамках традиційного більш вузького визначення безпеки, що включає запобігання військових загроз життєвим інтересам суверенної держави або групи об'єднаних держав, існують більш широкі проблеми міжнародної безпеки [4].

На сучасному етапі розгортання глобалізаційних процесів можна виділити наступні виклики міжнародній безпеці:

1. Міжнародний тероризм перетворюється на стратегічну загрозу безпеці всього людства. Суворим симптомом цієї хвороби стали жахливі за жорстокістю і кількістю жертв теракти, що прокотилися світом в останні десятиліття.

Терористи різного спрямування безперервно змінюють методи, засоби, тактику боротьби та постійно відшуковують нові цілі для своїх дій. Населення найбільших мегаполісів планети і стратегічно важливі морські перевезення, комп'ютерні системи життєзабезпечення сучасної держави, транспортна, туристична, банківська інфраструктура світу - це далеко не повний перелік цілей, що вже стали та можливі в майбутньому, для атак. Лідери екстремістських угруповань все активніше прагнуть посіяти ворожнечу. Вони дестабілізують обстановку в окремих країнах через розпалювання релігійної і національної ворожнечі і сепаратизму [5].

Реагуючи на кинутий терористами виклик, світове співтовариство змогло згуртуватися, щоб спільно протистояти цій новій глобальній загрозі. Була створена антитерористична коаліція, яка вже продемонструвала свою ефективність в Афганістані. Принципово важливо, що координуючу роль в цих зусиллях грає Організація Об'єднаних Націй.

Саме ООН покликана і надалі гарантувати, щоб зусилля в боротьбі з новими загрозами і викликами спиралися на міцну основу міжнародного права.

2. Набагато більшої, ніж раніше, гостроти набуває в умовах глобалізації проблема нерозповсюдження зброї масового знищення. Сама небезпека потрапляння ядерних, хімічних, біологічних озброєнь або їх компонентів в руки терористичних або екстремістських угруповань багаторазово підвищує руйнівний потенціал міжнародного тероризму. Особливої важливості набуває нарощування зусиль щодо зміцнення режимів нерозповсюдження зброї масового знищення та засобів її доставки.

При цьому створення нових режимів в області нерозповсюдження зброї масового знищення та контролю над озброєннями аж ніяк не означає відмови від діючих режимів і угод. Вони - загальний захисний механізм всіх держав світу, причому вельми надійний і перевірений часом. Невиправдане руйнування ключових елементів міжнародно-правової структури нерозповсюдження здатне посилити військово-стратегічну ситуацію в світі, підірвати глобальну безпеку [6].

Першочергове завдання зараз - домогтися "універсалізації" найважливіших договорів про нерозповсюдження ядерної зброї і про всеосяжну заборону ядерних випробувань. У ракетній сфері необхідно розгортання сталого переговорного процесу, націленого на укладення міжнародної домовленості про глобальне режимі нерозповсюдження ракет і ракетних технологій.

Невід'ємна частина процесу нерозповсюдження - запобігання виведення зброї в космічний простір. Назріла необхідність розробки всеосяжної домовленості, мета якої - зберегти космос як зони, вільної від зброї будь-якого роду.

3. Ще одна незникаюча загроза міжнародному миру, по-новому розкривається в умовах глобалізації, - регіональні і глобальні конфлікти. Хвороблива реакція значної частини

суспільства в країнах, що розвиваються на перекося глобалізаційних процесів позначається на динаміці багатьох конфліктів. Підйом політичного і релігійного екстремізму в багатьох "гарячих точках" багаторазово ускладнює пошук компромісів, озлоблює всіх учасників конфронтації.

Світова спільнота змогла в останні роки домогтися прогресу у відновленні миру і злагоди в окремих регіонах світу. В першу чергу слід вказати на відчутне просування, досягнуте за вагомих участю ООН в постталібском облаштуванні Афганістану, а також на прийняття Радою Безпеки ООН найважливіших практичних рішень на підтримку всеосяжного врегулювання на Близькому Сході, на подолання криз в ряді країн Африки.

І все ж до радикального зниження числа і інтенсивності збройних конфліктів поки далеко. Перш за все це відноситься до ситуацій на Близькому Сході і навколо Іраку. Цей комплекс пов'язаних між собою конфліктів все виразніше перетворюється в невралгічний центр не тільки глобальної безпеки, але і глобальної економіки - і через дестабілізуючого впливу на міжнародний ринок енергоносіїв, і через негативного впливу на світову економічну кон'юнктуру в цілому. Переклад обох конфліктів зі сфери силової конфронтації в площину політичних переговорів на основі міжнародного права - нагальна задача зміцнення вже не тільки регіональної, а й глобальної безпеки.

4. Не менш масштабні завдання стоять перед світовим співтовариством в області охорони навколишнього середовища. Стихійні лиха, що обрушилися на багато регіонів нашої планети, ще раз наочно підтвердили, що вирішення екологічних проблем не можна відкладати, інакше під загрозою опиниться саме виживання прийдешніх поколінь. І в сфері екології майбутнє за багатосторонніми кроками, що виключають егоїзм окремих держав [7].

Підводячи підсумок короткого аналізу загроз і викликів міжнародній безпеці, можна сказати: людське суспільство помітно активізувало пошук нових, більш ефективних відповідей на проблеми, які глобалізація ставить перед ним в сфері безпеки. Однак зусилля ці поки багато в чому розрізнені, не зведені в єдиний комплекс заходів, не покривають весь спектр загроз і ризиків.

Можливі два шляхи вирішення проблем безпеки в епоху глобалізації.

Перший - шлях односторонніх дій. Прихильники такого вибору відображають думки, що існують в провідних державах Заходу. Суть їхніх міркувань: масштаб проблем, народжуваних глобалізацією, такий, що навіть сукупних ресурсів розвинених країн недостатньо для їх вирішення. А раз так, то доцільніше "слідувати в поодиночку", створюючи за допомогою протекціоністських заходів і односторонніх, часто силових, рішень якісь "острівці економічної і політичної стабільності" [8].

Спокуса односторонніх дій для отримання максимальних вигод від глобалізації і для захисту від її негативних наслідків провокує зростання суперництва, нехтування міжнародним правом і багатосторонніми інститутами. Такий шлях може дати короткострокову вигоду, але збиток буде довгостроковим: зросте небезпека розхитування основ міжнародного правопорядку, падіння керованості розвитку світової політики, "розповзання" гонки озброєнь.

Інший шлях - колективний пошук вирішення двох взаємопов'язаних завдань. Перше, невідкладне - забезпечити себе від загроз і ризиків політичного, економічного, кримінально-терористичного характеру, які постійно примножуються. Друге, на тривалу перспективу - розробка стратегії управління глобалізацією, з тим щоб розширити її позитивний вплив на всі народи, а не тільки на обмежене коло "обраних".

Ключ до пошуку ефективних рішень проблем безпеки бачиться в створенні Глобальної системи протидії сучасним загрозам і викликам. Така система повинна бути призначена для вирішення реальних проблем в сфері безпеки, відповідати життєвим інтересам кожної держави, забезпечувати міжнародну стабільність і сталий розвиток на тривалу перспективу.

Для ефективного функціонування подібної системи необхідний загально визнаний координуючий центр, здатний згуртувати навколо себе світову спільноту. На сьогоднішній день роль координуючого центра виконує ООН - Організація Об'єднаних Націй з її унікальною легітимністю, універсальністю та досвідом.

Сьогодні можна констатувати, що процес формування Глобальної системи почався, і почався успішно. Її прообразом і

одночасно важливою несучою конструкцією є міжнародна антитерористична коаліція, мережа механізмів і угод, створених її учасниками. Досвід створення і функціонування даної коаліції дозволяє сформулювати ключові параметри системи співробітництва, яка покликана забезпечити людство від набагато більш широкого спектра викликів і ризиків [9].

Досвід, накопичений при вирішенні першого, невідкладного завдання, дасть можливість надійно вирішити друге, перспективне: розробити міжнародну стратегію управління глобалізацією.

Загальною метою такої стратегії повинно бути надання глобалізації соціально відповідального характеру, забезпечення всім народам доступу до її переваг. Людству цілком під силу створити або зміцнити механізми, здатні підтримувати стратегічну стабільність, запобігати великі регіональні конфлікти, обмежувати переростання звичайних коливань фінансової та економічної кон'юнктури в катастрофічні кризи, прогнозувати можливі "шоки", швидко мобілізувати ресурси для ліквідації їх наслідків.

Принципово важливо закласти в основу такої стратегії морально-етичні принципи, що розділяються всіма членами світового співтовариства, і в першу чергу ідею соціальної солідарності людства. Сам процес вироблення такої стратегії повинен носити широкопредставницький, колективний характер, враховувати підходи і позиції як окремих держав, так і провідних регіональних об'єднань на чолі Організації Об'єднаних Націй.

Висновки. Глобалізація і постійно розгортаючий технічний прогрес відкривають неймовірні для минулого можливості щодо соціального і економічного розвитку. В той же самий час вони як і раніше пов'язані з серйозними проблемами, включаючи широкомасштабні фінансові кризи, невпевненість у завтрашньому дні, злидні, ізоляцію і нерівність як всередині співтовариств, так і між ними, які ставлять питання забезпечення міжнародної безпеки в усіх сферах взаємодії різних суспільно-політичних формацій.

1. Кравчук П.Я. Глобалізація світової економіки та її наслідки для України / П.Я. Кравчук, О.Я. Кравчук // Економічні науки Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. Випуск 9. Редкол.: відп.ред. д.е.н., проф. Герасимчук З.В. – Луцьк, 2012.

2. Економічна глобалізація і проблеми національної та міжнародної безпеки / А.В. Торопигін // Проблеми сучасної економіки. - 2006. - № 1. - С. 12
3. Глобальні процеси та міжнародні відносини / А. Подберезкин // Інтернет-ресурс / http://www.nasled.ru/divssa/isdaniya/global_1/
4. Малінецькій Г.Г. Теорія ризику і безпеки з точки зору нелінійної динаміки і системного аналізу / Міжнародна конференція «Глобальні проблеми як джерело надзвичайних ситуацій». Доповіді та виступи / За ред. Ю.Л. Воробйова. - М.: УРСС, 2000. - С. 216
5. Розвиток зовнішньоекономічних відносин в ядерно-енергетичній галузі в умовах глобалізації / Є. Черкасенка // Проблеми сучасної економіки. - 2006. - № 1. - С. 19
6. Беляєв О.О. Інформаційна безпека як глобальна проблема / Міжнародна конференція «Глобальні проблеми як джерело надзвичайних ситуацій». Доповіді та виступи / За ред. Ю.Л. Воробйова. - М.: УРСС, 2000. - С. 123
7. Економічне зростання і глобалізація технологічного розвитку / А. А. Дагаєв // Менеджмент у Росії і за кордоном. - 1999. - № 1. - С. 9
8. Малінецькій Г.Г. Теорія ризику і безпеки з точки зору нелінійної динаміки і системного аналізу / Міжнародна конференція «Глобальні проблеми як джерело надзвичайних ситуацій». Доповіді та виступи / За ред. Ю.Л. Воробйова. - М.: УРСС, 2000. - С. 216
9. Економічна глобалізація і проблеми національної та міжнародної безпеки / Торопигін А.В. // Проблеми сучасної економіки. - 2006. - № 1. - С. 12